

Alkmadders



NUMMER 145 - JAARGANG 37 - MAART 2019
KWARTAALUITGAVE STICHTING OUD ALKEMADE



In dit nummer o.a.:

Het veilingwezen
in Roelofarendsveen (deel 3)

Naar Rome! Een pelgrimage in 1950

Kaas maken en kaasmerken

De strenge winter van 1962-1963



37e jaargang, maart 2019, nummer 145
Kwartaluitgave van de Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980.

Redactie

Alfred Bakker
Sjaak Bouwmeester
José van der Meer-van der Zwet (eindredactie)
Fons van Rijn
E-mailadres van de redactie:
alkmadders@ziggo.nl

Foto's (tenzij anders vermeld)

Leo Stiens en Agnes Turk
Archief Stichting Oud Alkemade

Donateursbestand en adreswijzigingen

Leon Hogenboom
06-531 93 655 of per e-mail:
hogenboomleon@gmail.com

Donateurschap

Nieuwe donateurs zijn van harte welkom.
U kunt zich aanmelden via onze website,
per e-mail via info@stichtingoudalkemade.nl
of telefonisch bij het secretariaat: 071-501 83 26.
De minimumdonatie bedraagt € 20,- per jaar,
te voldoen op bankrekening NL09 INGB 0005 4356 41
van Stichting Oud Alkemade. Per post ontvangen van
Alkmadders kost € 12,00 per jaar extra.

Losse nummers van het museum

Deze kosten € 5,75 en zijn verkrijgbaar tijdens de
openingsuren van het museum.

Openingstijden

Het Museum Oud Alkemade is geopend op
zondagmiddag van 14.00-17.00 uur en op
dinsdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
In de maanden juli en augustus en op 1e Paasdag,
1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag is het
museum gesloten. Op 2e Paasdag en 2e Pinksterdag
is het museum wel open.

Secretariaat

Annelies van Wieringen (071-501 83 26)

Bezoek- en postadres Stichting Oud Alkemade

Saskia van Uylenburchlaan 22
2377 CE Oude Wetering
Telefoon: 071-3312168
E-mail: info@stichtingoudalkemade.nl
Website: www.stichtingoudalkemade.nl



De Stichting Oud Alkemade heeft de culturele ANBI-status
en betaalt daarom geen schenk- of erfbelasting. Uw schen-
king komt dus geheel ten goede aan de activiteiten van de
Stichting Oud Alkemade.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

INHOUD:

Van het bestuur	1
Varia	2
Het veilingwezen in Roelofarendsveen (deel 3)	4
Naar Rome: een pelgrimage in 1950	7
Café 't Lageland: de eerste en de laatste foto	10
De strenge winter van 1962-1963	11
Over kaas maken en kaasmerken	14
Verhalentafel over het onderwijs	18

Van het bestuur

Beste donateurs,

Het eerste nummer van Alkmadders, het blad van onze Stichting Oud Alkemade, heeft u alweer in handen. We proberen ook dit jaar weer veel interessante verhalen via ons blad bij u te brengen.

Nu te zien

Op dit moment is de tentoonstelling over allerhande verzamelingen te zien in ons museum. We hebben gemerkt dat daar grote belangstelling voor is. Veel mensen zijn er al wezen kijken naar de bijzondere collecties die verzameld zijn door een kleine zestig verzamelaars. Ook laten we dit eerste halfjaar nog een kleine overzichtstentoonstelling over de veiling E.M.M. zien waarvoor nog steeds veel belangstelling is. In april ontvangen we een aantal oud-medewerkers van de veiling om deze tentoonstelling te bekijken. We hopen hen door middel van een kleine reünie een paar gezellige uurtjes te bezorgen.

Nieuwe tentoonstelling in de maak

De voorbereidingen voor de tentoonstelling in het tweede halfjaar zijn ook alweer in volle gang. Deze gaat over sportkampioenen van voormalig Alkemade. Het gaat zeker iets bijzonders worden met een heel speciale opening. Hiervoor is nog veel werk te verrichten om alles op tijd af te krijgen, maar dat gaat zeker lukken.

Eén puntje wil ik nog even onder uw aandacht brengen: het merendeel van de donateurs heeft de donatie voor 2019 al betaald. Maar willen degenen die dat nog niet gedaan hebben hier alsnog voor zorgen? Ook wij moeten op tijd de kosten betalen die we voor de Stichting Oud Alkemade maken. Alvast heel hartelijk bedankt.

Met vriendelijke groet,

Lex van der Zwet, voorzitter Stichting Oud Alkemade

Oud Alkemade doet mee met Kom in de Kas

Op zaterdag 6 april is Oud Alkemade met een kleine tentoonstelling over Veiling E.M.M. aanwezig bij Buurman Toon, een van de locaties van Kom in de Kas 2019.

Buurman Toon is een zogenaamde zorg en belevingstuin met op dit moment heel veel soorten tulpen en een bezoekje meer dan waard.

U kunt hier zelf ook een bosje plukken! Heel graag tot zaterdag 6 april op De Baan 37, in Oude Wetering.



Beste lezer,

Alkmadders is volgens het bestuur 'het best gelezen blad van onze gemeente'. Dat doet de redactie deugd, want we besteden veel aandacht aan de verhalen uit het meer en minder recente verleden en proberen daar ook de nodige variatie in te brengen. Zowel wat betreft de onderwerpen als de 'spreiding' over de verschillende dorpen in het voormalige Alkemade.

We menen daar ook in dit nummer weer in geslaagd te zijn, maar het oordeel is uiteraard aan u. Zo komt er met deel 3 over de Veense veiling een einde aan een boeiende geschiedenis van een tijdperk dat – gelukkig – voortleeft in de mooie naam van de woonwijk De Bloemen. In een ander deel van oud Alkemade leeft de geschiedenis van het kaas maken voort. Ook daarvan zijn nog maar sporadisch overblijfselen te vinden en die moeten we koesteren. Wat we ook doen in ons mooie museum.

In 1950 maakten twee ondernemende vrouwen uit de Veen een voor die tijd heel bijzondere reis naar Rome. Gelukkig werd er een dagboek bijgehouden waardoor wij getuige kunnen zijn van een Paasdag in Rome in het Heilig Jaar 1950.

De afgelopen tijd waren we al een beetje in lentesfeer, maar dat dit uitzonderlijk is blijkt wel uit het dagboekrelaas van Wim van der Hulst over de winter van 1962-1963, die zelfs tot in april van 1963 heeft geduurd. Zou het toch kloppen dat de winters 'vroeger' strenger waren en langer duurden?

Wij wensen u weer veel leesplezier en horen graag van u via de mail: alkmadders@ziggo.nl of als wij elkaar zien in het Museum Oud Alkemade.

José van der Meer-van der Zwet, eindredacteur

Matrijzenraam

Hartelijk dank voor de reacties die wij ontvingen op onze vraag in het decembernummer over de betekenis van het afgebeelde apparaat. Het is een matrijzenraam voor de Monotype-gietmachine. Met deze machine werden loden letters gemaakt die drukkerijen gebruikten om teksten te zetten met losse letters. Menigeen zal zich de letterbakken herinneren die in de jaren zeventig van de vorige eeuw massaal werden aangeboden om aan de muur te hangen en er kleine spulletjes in te zetten. Het drukken met losse loden letters raakte door de opkomende digitalisering steeds meer in onbruik.



Topsporters uit Alkemade

Een jaar geleden berichtten wij u dat wij voornemens waren een tentoonstelling te organiseren over topsporters uit de voormalige gemeente Alkemade. Inmiddels hebben wij zoveel informatie verzameld dat wij er zeker van zijn begin september 2019 deze bijzondere tentoonstelling te kunnen openen. De tentoonstelling gaat zowel over individuele prestaties als pres-

taties die in teamverband zijn geleverd. Daarnaast hebben wij nog de categorie bijzondere prestaties, zoals meer dan 200 marathons gelopen, het uitschaatsen van één of meer Elfstedentochten (binnen de gemeente zijn er een paar mensen die dit drie keer gedaan hebben) en het meer dan dertig keer uitlopen van de vijftig km van de Nijmeegse Vierdaagse.

De criteria die wij hanteren om topsporter genoemd te mogen worden zijn: een eerste, tweede of derde plaats bij een Nederlands, een Europees, een Wereld- of een Olympisch kampioenschap. Ook enkele grote sportwedstrijden zoals de

Tour de France en Elfstedentocht vallen daaronder. Inmiddels hebben wij in 35 verschillende sporten namen van zo'n 160 sporters die aan de gestelde criteria voldoen!

Wij zijn ervan overtuigd dat wij nog lang niet alle namen hebben van de topsporters uit het oude Alkemade, dus mocht u zo iemand zijn of kennen dan horen wij dat graag van u. Wij zijn met drie mensen - Marja Hogenboom-Kortekaas, Wils Akerboom en Sjaak Bouwmeester - bezig om de topsporters te benaderen. U kunt contact opnemen met sjaakbouwmeester@hotmail.com, telefoon 071-3315433.



◀ Femke Heemskerk wordt in 2008 gehuldigd nadat zij met de estafetteploeg 4x100 m vrije slag Olympisch kampioen is geworden.

Monique Velzeboer werd in 1988 Olympisch kampioen shorttrack.

(FOTO LEIDSCHER COURANT)



Restauratie keukenrek

Toen Jo Borst en Jo Zoet in 1954 trouwden kregen zij een keukenrek cadeau waarin Koffie - Thee - Suiker - Eieren bewaard konden worden. Toen het rekje niet meer in de keuken paste, kwam het in de kelder te staan. Voor de porseleinen bakjes was dat niet zo best: van een aantal waren in de loop van de tijd kleine stukjes afgebroken. Omdat Jo ging verhuizen heeft zij het keukenrek aan de Stichting Oud Alkemade geschonken. Ihsan van de onderhoudsploeg is heel veel uren bezig geweest om de beschadigde onderdelen in oude glorie te herstellen.



Ihsan-Al-Sabiry bezig met de restauratie van het keukenrekje.

Autoschadebedrijf Hogenboom BV uit Roelofarendsveen bracht de 'finishing touch' aan door de gerepareerde porseleinen bakjes weer in oorspronkelijke kleur te spuiten, waarvoor onze hartelijke dank.



Van moordhol tot pseudobasiliek

Omdat het in maart 2019 precies vijftig jaar geleden is dat begonnen werd met de sloop van de kerk St. Petrus' Banden, schreef Hans van der Wereld over de totstandkoming van deze neogotische kerk die 113 jaar het straatbeeld van Roelofarendsveen bepaald heeft. De aantekeningen van pastoor Joannes van der Stoot vormen de basis voor dit boek dat 212 pagina's telt.

Te koop bij Veenerick Boek & Kantoor en bij Boekscout.nl. ISBN 978-946389057-1. Prijs € 21,50.



Annie Keijzer-Sarneel bij haar verzameling klederdrachtoppen, vingerhoedjes en zijdjes.

bloemen en vlinders die op kleding genaaid kunnen worden. Ze zien er nog prachtig kleurrijk uit na zo veel jaar bewaard te zijn. Zijdjes werden jaren geleden door een tabaksfabrikant cadeau gedaan als 'spaaractie'. Dat zou tegenwoordig niet meer kunnen.

Veel belangstelling voor tentoonstelling 'Verzamelingen'

Naast de tentoonstelling over het veilingwezen in Roelofarendsveen is op 13 januari jl. onder grote belangstelling de tentoonstelling over verzamelingen van start gegaan. Een kleine honderd bezoekers werden in het museum verwelkomd door voorzitter Lex van der Zwet. Hieronder uiteraard een aantal eigenaars van de geëxposeerde verzamelingen.

Als speciale gast en verzamelaarster van o.a. klederdrachten hield Annie Keijzer-Sarneel de openingstoespraak.

Zij was gekomen in 'Rijnlandse dracht' en wel in de zondagse variant daarvan. Annie vertelde over het ontstaan en gebruik van deze dracht, die géén klederdracht is zoals die van bijvoorbeeld Volendam. Nee, de Rijnlandse dracht is een zgn. mode-dracht die weliswaar in heel Rijnland bepaalde overeenkomsten heeft, maar in de details kan variëren. Annie heeft ook voorwerpen verzameld die met kleding te maken hebben zoals vingerhoedjes en 'zijdjes'. Dat zijn van echte zijde geborduurde patronen van

Op de tentoonstelling zijn zo'n zestig verschillende verzamelingen te bewonderen, de een nog mooier dan de andere. Wat te denken van centimeters, peper- en zoutstelletjes, telefoonkaarten, uitgeblazen eieren, insignes van baretten, bromfietskentekenplaatjes, boekenleggers, speculaasplanken, alle munten uit de gulden-tijd, oliekannetjes, etc. Met andere woorden: kom kijken en verwonder u over zoveel bijzondere spaarcollecties.

Beide tentoonstellingen lopen tot eind juni 2019. Bezoekers die al zijn geweest, zijn verrast en heel enthousiast. U mag het dus niet missen!

Het veilingwezen in Roelofarendsveen

(deel 3)

Sjaak Bouwmeester

In de tweede helft van de vorige eeuw groeide de omzet van veiling E.M.M. enorm. De omzet was in 1946 bijna 3 miljoen gulden, in 1978 was dat 30 miljoen en in 1993 opgelopen tot 45 miljoen. Toch vond op 20 november 1999 voor de laatste keer de handel in bloemen plaats en per 1 januari 2000 eindigde na honderd jaar het veilingwezen in Roelofarendsveen.

In de oorlogsjaren 1940-1945 waren de financiële problemen minder dan in de crisistijd van de jaren dertig. Na de bevrijding in 1945 moest de veilingklok weer gaan draaien voor het veilen van de aardbeien. De veiling was echter nog verstooken van elektriciteit. Een benzinemotor gekoppeld aan de veilingklok bracht deze, zij het niet geheel geruisloos, weer draaiende. De aardbeien brachten in die tijd zeer hoge prijzen op. Binnen een week passeerde voor één miljoen gulden aan aardbeien de veilingklok.

De Snijbloemenveiling opgericht.
Op de vergadering van Bloementrekkers Woensdagavond in de St Pancratiuszaal gehouden met Bestuur en Directie der R.K. Coöp. Tuindersveren. E. M. M. is met algemeene stemmen besloten tot oprichting van een plaatselijke Snijbloemenveiling.
Het ligt in de bedoeling om ongeveer een week in Januari met het veilen van bloemen te beginnen.
'Wij wenschen Bestuur en Directie der Veiling, als ook de bloementrekkers welke zich voor het veilen van bloemen hebben bereid verklaard, veel geluk en alle succes toe.

Snijbloemenveiling opgericht.

Bloemenveiling

Nadat in 1932-1933 de eerste poging om bloemen te veilen door de economische crisis was mislukt - de bloemen brachten minder op dan de bol had gekost - werd in 1947 een nieuwe poging ondernomen. Gezien de resultaten van 1932-1933 stonden veel tuinders daar nogal sceptisch tegenover.

Het devies van de veiling "eendracht maakt macht" was dan ook niet ieders overtuiging. Slechts 160 van de 393 leden stemden voor. Ondanks dat dus een meerderheid tegen was, werd toch overgegaan tot het veilen van bloemen.

De naam van de veiling werd aangepast en werd R.K. Coöp. bloemen-, groente-

en fruitveiling E.M.M. Zoals met alles moest ook de bloemenveiling de eerste jaren door kinderziektes heen groeien. Vooral het aantrekken van kopers gaf nogal eens problemen, mede omdat in die eerste jaren het aanvoerpakket nogal eenzijdig te noemen was. In dit begin verliep het veilen van bloemen dan ook stroef.

Het heeft er in de jaren 1949-1950 - toen de omzet daalde van f 688.751 in 1946 naar f 471.407 in 1950 - zelfs naar uit gezien dat het bloemen veilen geen lang leven beschoren zou zijn.

Gelukkig waren er tuinders die ondernemend waren en met veel doorzettingsvermogen werkten met nieuwe teelten zoals fresia's, anjers, rozen etc. Dit bleek de juiste injectie te zijn. Vooral omdat de groenteteelt een minder lonende opbrengst gaf, begon men zich meer en meer op de bloementeelt toe te leggen.

Teeltvergunning

Een probleem was dat men niet zomaar van groenten over kon gaan op sierteelt omdat men onvoldoende teeltrecht had. Via de sociale dienst van de gemeente Alkemade werd een commissie tot aankoop



Het veilen van bloemen.



Verkeerschaos bij de veiling aan het Zuideinde.

van sierteeltvergunningen aangewezen. Door de renteloze geldleningen van deze commissie konden de tuinders teeltrecht kopen van bloemenkwekers elders in Nederland die dit teeltrecht niet meer nodig hadden. Ook in de Veen werd er handel gedreven in teeltrechten. Van de tuinders die door (of dankzij?) de ruilverkaveling met hun bedrijf moesten stoppen, werden de teeltrechten opgekocht om ze vervolgens voor goud geld te verkopen aan tuinders die ze nodig hadden om hun omzet te verhogen. In 1967 kwam het teeltrecht te vervallen.

Uitbreidingsplannen

Voor het bestuur van de veiling was het niet gemakkelijk om plannen tot uitvoering of verbetering erdoor te krijgen

bij de leden. Het voorstel tot aanleg van bijvoorbeeld centrale verwarming kon pas de algehele goedkeuring van de leden verkrijgen indien het veilingpercentage voor bloemen een half procent hoger gesteld werd dan voor groenten. Eerder was al gekozen voor het bouwen van een nieuwe neerzethal die op 30 mei 1949 officieel in gebruik werd genomen. Achteraf gezien was het beleid om tot verbetering van de gebouwen te komen misschien te angstig geweest, want reeds spoedig bleek de beschikbare ruimte niet meer aan de eisen van de tijd te voldoen. Daarom werd reeds in 1955 een volgende uitbreidingsfase van de veiling voltooid.

Er kwam een nieuw kantoor, een nieuwe tribune met veilingklok, een grote veilinghal en een emballageloods naast de twee bestaande veilinghallen. Door de heilzame werking van de ruilverkaveling (1957-1963), waarbij door demping van sloten het tuinareaal met 23 hectaren werd uitgebreid, werd de bereikbaarheid van de bedrijven door aanleg van wegen als de Noorderhemweg, Floraweg en Geestweg, enorm verbeterd. Dat gold ook voor het in exploitatie nemen van het nieuwe tuinbouwgebied in de Googerpolder en de aanleg van De Baan en de Sotaweg. Verdere uitbreiding van de veiling werd noodzakelijk.

1965 Nieuwbouw aan de Sotaweg

Dit kwam vooral door de omzetstijging in de jaren 1960-1967. In 1960 passeerde men voor de eerste maal de drie miljoen gulden aan bloemenomzet, in 1967 overschreed de bloemenomzet de elf miljoen gulden. Deze snelle groei, met als gevolg de parkeerproblemen aan het Zuideinde, bracht met zich mee dat niet meer aan de gestelde eisen kon worden voldaan. Omdat nog meer uitbreiding niet mogelijk was, werd na veel vergaderingen uiteindelijk besloten tot de bouw van een geheel nieuw veilinggebouw aan de Sotaweg dat op 15 juli 1965 in gebruik werd genomen.

In 1968, drie jaar na de opening van de nieuwe veiling, werd door de groeiende omzet besloten de veiling uit te breiden met 3000 m².



Nieuwe veiling aan de Sotaweg in de Googerpolder.



Het veilen van groenten in de jaren 1950-1960.

Groenteveiling

De eerste veilingen in de Veen bestonden begin 1900 voornamelijk uit het veilen van groenten. De omzet was van 1919 tot 1944, naast wat pieken en dalen, vrij stabiel. In 1958 werden er voor het eerst minder groenten geveild dan bloemen. De groenteomzet was in dat jaar gedaald naar f 1.653.935, -. In 1966 werd een dieptepunt bereikt, met een groenteomzet van f 517.764, -, waarvan f 398.296, - geveild werd bij veiling E.M.M. en f 119.468, - in Ter Aar en Leiden. In 1966 is er een groeiende economische onzekerheid en een toenemend onbehagen. De werkloosheid neemt toe, veel bedrijven kunnen de concurrentiestrijd niet meer aan en moeten hun poorten sluiten. Ook de tuinbouwsector ondervindt tegenslag. Vooral de groentetelers zien de uitgaven stijgen, terwijl de opbrengsten ondanks vergroting van het glasoppervlak niet toenemen. De animo onder de tuinders om groenten te telen neemt dan ook sterk af. Het blijven veilen van groenten werd niet meer in het belang van de leden gezien. In maart 1967 wordt dan ook het besluit genomen om geen groenten meer te veilen.

Fusiebesluit

In de jaren tachtig, als nog steeds een gestage verhoging van de omzet plaatsvindt, blijft deze wel achter bij de verwachte omzet. Veel tuinders uit de Veen gaan hun producten in Aalsmeer veilen waar hun bloemen en planten meer opleveren. Daarnaast verandert de vraag terwijl het aanbod niet wijzigt. Alles wat tuinders telen wordt naar de vei-

ling gebracht. Afstemming tussen aanbod en vraag vindt niet echt plaats. Ook de grote bedrijven en kopers gingen steeds meer naar de veiling in Aalsmeer omdat de prijzen daar hoger waren. Eind jaren tachtig vinden er fusiebesprekingen plaats tussen de veilingen van Aalsmeer en Roelofarendsveen. In de algemene vergaderingen van de V.B.A. en E.M.M. stemde de meerderheid van de veilingleden voor een fusie. Op 15 december 1989 wordt de fusie officieel. De naam wordt gewijzigd in Verenigde Bloemenveilingen Aalsmeer (V.B.A.). Oorspronkelijk was ook de veiling U&O (Utrecht en Omstreken) betrokken bij de fusiebesprekingen. Bij de leden van U&O was echter geen meerderheid om het fusievoorstel van het eigen bestuur te ondersteunen. Door de fusie steeg de omzet in Aalsmeer met 4,7% en in Roelofarendsveen maar liefst 9%. In Roelofarendsveen moest daardoor de tribunecapaciteit met zestig plaatsen worden vergroot.

Omzet veiling keldert fors

Vanaf begin jaren negentig stagneerde de omzetstijging. In 1994 was de omzet van de veiling in Roelofarendsveen 7% lager dan de verwachte 48 miljoen. De omzetsdaling kwam voor de Veense veiling slecht uit, mede gezien het feit dat bij het moederbedrijf in Aalsmeer de omzetstijging ruim 5% bedroeg. In het jaarverslag van de V.B.A. was aangekondigd dat er in 1994 een definitieve beslissing moest vallen over het voortbestaan van de veilingafdeling in Roelofarendsveen. De levensvatbaarheid was, ondanks de

hoopgevende fusie in 1989, tot nu toe onvoldoende aangetoond. De veiling in Roelofarendsveen moest dan ook, gezien het verlies van 1 miljoen per jaar, maatregelen treffen om met ingang van 1995 zonder verlies te draaien. Deze maatregelen bestonden uit het verhogen van het provisiepercentage van de aanvoerders (tuinders) met 1,2% naar 7,2%. Voor de tuinders uit de Veen was dit een hard gelag omdat de provisie bij de veiling in Aalsmeer verlaagd was naar 4,3%. Ook de servicekosten van de kopers werden met 1% verhoogd naar 3,7%. De veiling zelf moest in gelijke mate bijdragen door op de kosten te besparen en meer omzet te realiseren. In 1995 daalde de omzet met 6% om in 1996 nogmaals te dalen met maar liefst 14%, terwijl de omzet in Aalsmeer en Rijnsburg wel omhoog ging.

Einde van veiling E.M.M.

Het lijkt in 1997 een onomkeerbaar proces, met een grote onzekerheid voor het personeel van de veiling in Roelofarendsveen. Van de 47 arbeidsplaatsen zal ongeveer een derde verdwijnen. De gouden regel bij veilingen dat de prijs van de bloemen wordt bepaald door het aanbod en de vraag van dat moment, gold in de 'Veense veiling' allang niet meer, maar altijd heette de vestiging in Roelofarendsveen nog veiling. Dat veranderde in 1997 met de naam Bloemen Handels Centrum (B.H.C.). Alle initiatieven tot behoud van de veiling hebben het tij niet kunnen keren. Ook een experiment om een avondveiling te houden mislukte. In 1999 wordt het Deltafleur die nog in hetzelfde jaar definitief de stekker eruit trekt.

Op 20 november 1999 vindt voor de laatste keer handel van bloemen plaats. Per 1 januari 2000 eindigt na honderd jaar het veilingwezen in Roelofarendsveen. Het in 1981 door Joop Oomen ontworpen logo van veiling E.M.M. prijkt niet meer op de gevel.

In 2001 koopt de gemeente Alkemade voor 14 miljoen het terrein van de veiling met opstallen. In 2005 worden de gebouwen gesloopt om plaats te maken voor woonwijk 'De Bloemen'.

BRONNEN:

- JAARVERSLAGEN VAN DE VEILING
- KRANTENKNIPSELS
- JUBILEUMBOEKJE 50 JAAR E.M.M.



Rome was het einddoel van de reis die de zussen Co en Trees Otten uit Roelofarendsveen in 1950 vooral liftend aflegden. Trees hield onderweg een dagboek bij. Ruim twee jaar geleden, kort voor het overlijden van Trees, is dit handgeschreven dagboek in een kleine oplage, vooral bestemd voor familieleden, in drukwerk uitgevoerd. Eén exemplaar is in het archief van Oud Alkemade beland.

Hieronder de inleiding van het boekje geschreven door de oudste zoon van Trees, Hein van der Zeeuw. Daarna ook een verslag uit het boekje van de gebeurtenissen in Rome op zondag 9 april 1950, Eerste Paasdag.

De zussen Co en Trees (rechts) Otten.



NAAR ROME!

Een pelgrimage in 1950 door twee zussen Otten uit de Veen

Hein van der Zeeuw

Mijn moeder was 22 jaar toen zij met haar zus Co naar Rome lifte. Het was 1950, een Heilig Jaar, en voor keurig opgevoede katholieke meisjes uit Roelofarendsveen was zo'n reis in die tijd naar Rome én ook nog rond Pasen natuurlijk een bijzonderheid, en de reismethode op zijn zachtst gezegd opmerkelijk. Ik wist natuurlijk al jaren van die reis, en ook dat mijn moeder een gedetailleerd dagboek had bijgehouden, maar niemand van ons (dat wil zeggen mijn broers en zussen en ik) had ooit de moeite genomen om dat eens goed te lezen. Voor een 18-jarige lagen de interesses toen ergens anders, later verloren we het document uit het oog, maar recentelijk kwam het

dagboek van mijn moeder weer op tafel, en deze keer lasen wij het wel.

De reden van de reis was van een andere aard dan het Heilige Doel deed vermoeden. Mijn moeders verlovings was net verbroken en haar veel oudere zus Co, vrijgezel, verpleegster en in Indië bij het KNIL gediend, stelde haar voor als afleiding samen liftend naar Rome te gaan. Mijn grootouders konden weinig bezwaar maken tegen deze reis, immers de combinatie Heilig Jaar, Pasen en de paus waren niet te weerleggen ijzersterke katholieke argumenten. Geld voor de treinreis was er uiteraard niet, dus was het enige alternatief liften door Europa. Duitsland was in 1950 nog alleen toegankelijk met een

moeilijk te verkrijgen visum, dus voerde de reis via België, Luxemburg, Frankrijk, Zwitserland uiteindelijk naar Italië.

Mijn moeder was de jongste uit een goed katholiek gezin met tien kinderen. Mijn grootouders, Celis Otten en Johanna Straathof, dreven het café annex pension De Fransche Brug in Roelofarendsveen en verhuurden roeiboten. Daarnaast was opa Otten koster en tuinder. Mijn moeders oudste zus Helen scheelde bijna 20 jaar in leeftijd met haar, maar ongeacht de leeftijdsverschillen was het een hecht gezin. Twee waren verpleegster, Helen en Co, de twee jongens werden tuinder, een zus werd non na de kweekschool afge maakt te hebben, drie zussen waren ge-



Trees met Huuppie.

trouwd en een zus was op 16-jarige leeftijd overleden. Mijn moeder mocht als enige naar de HBS, het *Fons Vitae* (Bron van Leven!) in Amsterdam en kreeg haar diploma in 1945, of eigenlijk een certificaat omdat er in 1945 geen eindexamens werden afgenomen.

Het dagboek beschrijft in detail de reis naar Rome en geeft naast de avonturen die zij beleven, of beter de beschrijvingen van de ontmoetingen met vele personages, een prachtig tijdbeeld. De oorlog was net vijf jaar geleden beëindigd. Opvallend is de gastvrijheid en warmte die mijn moeder en mijn tante vaak ondervonden op deze reis, naast soms de gesloten deuren die er natuurlijk ook waren. De vijf jaren HBS en het doorwrochte taalonderwijs van die tijd laten zich gelden door haar fraaie taal- en woordgebruik. Mijn moeder sprak goed Frans en dat kwam op die reis uitermate goed van pas. Het heeft in hoge mate bijgedragen aan de intense reisbeleving van de twee lifters.

Maar wat ons natuurlijk het meest geraakt heeft in dit dagboek is de onvangen en optimistische kijk die mijn moeder in 1950 heeft op het leven en mensen. Op humoristische wijze, maar ook op een plezierige, relativerende toon worden situaties beschreven die wij allen kunnen herkennen. Tegenslag wordt redelijk rustig verwerkt, al wordt de heilige Jozef voor bijstand wel regelmatig aange-roepen. Een zekere *street smartness* is de

zusjes niet vreemd. Het hoogtepunt van de reis is natuurlijk Rome, met de paus, alhoewel een vrachtwagenchauffeur in Italië, Huuppie genaamd, ook een onuitwisbare indruk op hen gemaakt heeft. Ronduit kostelijk is de beschrijving van de laatste lift naar Parijs met een ouder echtpaar met chauffeur (!) in een Studebaker.

Als eerbetoon aan onze moeder hebben wij dit dagboek willen uitgeven, natuurlijk nadat zij ons hier haar toestemming voor gaf. Als tijdsdocument, in de taal van toen (een mieters kopje koffie, een cigaretje), wellicht voor sommigen een herkenning, voor anderen een kennis-making met zeden en mores uit een andere tijd.

Uit het dagboek van Trees Otten:

Zondag 9 April 1950,

Eerste Paasdag in Rome

Voor het eerst in mijn leven vierde ik Pasen niet thuis. Het was prachtig weer die morgen. We zijn in de kapel naar de kerk geweest, want in de St. Pieter konden we niet terecht, die was tot acht uur gesloten vanwege de plechtige Pausmis. Na het ontbijt, dat zoals gewoonlijk uit een halve liter koffie en een broodje bestond, spoedden we ons naar de St. Pieter. Tegen half acht waren we er. Om acht uur ging de kerk open en renden we

naar binnen. Goeie grutten, nog nooit van mijn leven heb ik zo hard naar een kerk gelopen. We beenden, of er gouden tientjes uitgedeeld werden. En daar stonden we en de Mis begon om tien uur. Vier uur en drie kwartier hebben we gestaan, rechtop, er was geen plaats om te knielen of te zitten en als je je zakdoek nodig had, had je een kwartier werk om hem op te zoeken en dan had je een boel mensen erg gehinderd.

Met zeventigduizend waren we in de St. Pieter. En warm ... Maar niet één ogenblik hebben we ons verveeld of er spijt van gehad. Het was alle moeite en warmte waard. Je keek je ogen uit in de St. Pieter, die wegens Pasen verlicht en versierd was, zo prachtig, dat je er niet moe van werd ernaar te kijken! En dan de show! Gardes, alle mogelijke soorten, die in Paasbest heen en weer drentelden, Geestelijken van allerlei orden en rangen in prachtige gewaden, het was gewoon film. We stonden in een gezellig clubje van een paar Italianen, een Franse dame en een verkenner uit Parijs, en dat was werkelijk gezellig. Tien uur werd de Paus binnengedragen, onder trompetgeschal en het Vaticaanse volkslied, voorafgegaan en gevolgd door de Zwitserse en Pauselijke garde en de geestelijkheid. De Paus was in vol ornaat, gekroond met de tiara, een onvergetelijk en machtig schouwspel. De audiëntie was huiselijk, gezellig en intiem, de Paus in zijn witte toog was de Vader der Christenheid,



In Rome.



Co Otten.

de Vader van alle mensen die in de kerk waren, maar met de Pausmis was hij indrukwekkend, groots, de Plaatsbekleder van Christus, het Hoofd van de Kerk.

De Mis begon. Het was een plechtige Mis, gezongen door 4-stemmig mannen- en jongenskoor. Het was vermoeiend, maar verveelde ons niet, want de zang was heel goed en we kwamen niet uitgekeken. We konden net aan op het Altaar zien, maar zo nu en dan werden we een voor een even opgetild; dan maakten er 2 man een stoeltje van de handen en nr 3 nam erop plaats en zweefde enkele ogenblikken boven de duizenden hoofden, en kon zo alles op 't Altaar zien. De 59 Consecratie was groots. Vlak vóór de Consecratie klonk er een bevel en de hele garde zakte op één knie met de hand aan 't geweer en uit de koepel van de St. Pieter klonk muziek. Dit bleef doorgaan tijdens de Consecratie; daarna klonk weer 't bevel, de garde stond recht en de muziek zweeg. Indrukwekkend was 't en je hoefde voor de drommel niet sentimenteel te zijn om natte ogen te hebben. De Mis ging door en we neusden met z'n drieën in één missaal: dat van de Parijsche verkenner. Tegen kwart over twaalf was de Mis uit en werd de H. Vader de kerk weer uitgedragen.

En toen was het zo warm en zo vol en zo benauwd dat ik wegzakte en wakker werd op een bed in een tentje in een van de zijgangen van de St. Pieter. Een dok-

ter, water, eau de cologne en een boel kouwe drukte. Ik schijn 4 keer flauw gevallen te zijn en ze moesten me, om door de mensen heen te komen, zo'n bé-tje over de vloer gedweild hebben, want de striemen zaten op mijn benen. Enfin, ik was zó klaar en kon de tent ontglippen naar 't St. Pietersplein om de Paus te zien, die vanaf de grote loggia de zegen Urbi et Orbi zou geven. Dat konden we nog net redden. Toen we eindelijk het overvolle St. Pietersplein overgekomen waren (ca. 500.000 mensen) zijn we naar huis gegaan, hebben een formidabel Italiaans Paasdiner naar binnen gewerkt en zijn toen op bed gerold, om van de indrukken, de warmte, het flauwvallen en alle andere vermoeiende dingen uit te rusten. Schande, drievoudig schande, want we hebben 2 uur van die kostelijke Paasdag verslapen.

Maar half vier waren we weer fris en tot grootse dingen in staat. We hadden een kalm programma opgemaakt voor die middag: afscheid nemen van Rome, in bijzonder van Mgr. Smit, Pater van Lierden, de St. Pieter en ons stamkroegje San Pietro in de Via della Conciliazione. Mgr. Smit was reuzevriendelijk, hij had 7 Nederlandse dames op bezoek, die geurden naar degelijkheid, netheid en lidmaatschappen van Vrouwenbonden en bescherming van Meisjes. Ze kregen bijna een beroerte, toen ze hoorden, dat we gelift hadden en morgen weer vertrokken en een vroeg er met

een benauwde stem: "Vinden jullie het niet erg, zo'n Italiaanse chauffeur en zijn jullie niet bang, dat hij jullie iets doen zal?" En in dat "iets" school een wereld van angst. We klopten ze eens bemoedigend op de rug en verklaarden, dat we helemaal niet bang waren en dat er nog geen mens een stuk uit ons gebeten had. Huuppie, Huuppie, ze beoordelen je weer verkeerd. We hebben de dames ons nachtelijk avontuur in Bologna maar niet verteld, anders had Oom Jan zijn voorraad vlugzout moeten laten aanrukken. Die had schik in 't geval, stond met een uitgestreken gezicht mee te weeklagen, dat het veel te gewaagd was en nergens naar leek maar hij meende er geen donder van.

We namen afscheid, kregen de zegen, de groeten en een reep chocolade mee en namen de benen. Pater v. Lierden hebben we nog goedendag gezegd, voor het laatst door de St. Pieter gewandeld en ons stamkroegje voor 't laatst bezocht. Na het souper hebben we voor 't laatst vanuit ons slaapzaalraam de verlichte koepel van de St. Pieter bekeken, met een rouwend hart onze rugzakken gepakt en toen zijn we ons laatste nachtje in Rome ingegaan.

BRON:

■ NAAR ROME, REISDAGBOEK VAN EEN PELGRIMAGE UIT HET HEILIG JAAR 1950.



Trees Otten in Lugano.

Café 't Lageland: De eerste en de laatste foto

Sjaak van der Geest

Zo'n halve eeuw geleden was er een tophit die ons verzekerde dat er niets zo erg is als een café zonder bier. Maar is een dorp zonder café niet veel erger? Het aanstaande verdwijnen van Café 't Lageland in Oud Ade leidde al tot een tweedelige beschouwing over de geschiedenis van het café in Alkmadders (nrs. 137 en 138). Maar nu lijkt het laatste uur toch echt geslagen te hebben. Binnenkort gaat de kogel door het café en zal er een bouwwerk met appartementen verrijzen waar iedere bewoner in zijn/haar eigen woonkamer in alle rust bier kan consumeren.

Op 16, 17 en 18 november organiseerde een speciale commissie een drukbezocht en zeer geslaagd afscheid van het café: "Het laatste rondje". Er was een ouderwetse vergadering van de IJclub, een gigantisch klaverjastoernooi, een feest met dansen en polonaise lopen, maar vooral veel praten. Dat feest leverde zelfs nog geld op voor enkele goede doelen in het dorp.

Dit is een geschikt moment om nog één keer in Alkmadders eer te betonen aan dit 150 jaar oude monument van bruiloften, kaarten en gezelligheid. Toevalligerwijs kwam nu juist de oudst bekende foto van het café tevoorschijn in het duizenden foto's tellende archief van Theo Verhaar. Een ansichtkaart die op 16 februari 1903 vanuit Oude Wetering verstuurd werd naar een zekere J. Verhagen te Haarlem. De straatnaam is vooralsnog onleesbaar en een afzender is niet te bekenen. Theo heeft geen idee hoe hij aan deze foto is gekomen. Hij moet hem ooit in handen hebben gehad en op 8 april 2015 heb-

ben gescanned en daarna waarschijnlijk teruggegeven aan de eigenaar. Hoe oud de foto zelf is, is moeilijk te zeggen. Aan de voorgevel van het café hangt een aankondigingsbord. De sierlijke veranda op de bekende foto uit 1908 (zie Alkmadders 137) was er nog niet, en de mensen vóór het café zijn niet te herkennen. Voorbij het café zien we de tuin rond de kerk nog vol met bomen staan. In 1906 zou hier de nieuwe school met speelplaats komen. Helaas geven deze details geen uitsluitsel over het jaar waarop de foto is genomen. Ook de scheve lantaarnpaal bij de brug werpt geen licht op de datum want vóór er elektrische verlichting kwam was er gaslicht. In een krantenbericht uit 1893 - tien jaar vóór het versturen van deze mysterieuze ansicht - lezen we dat er toen al zes lantaarns met gasverlichting in Oud Ade stonden.

Bij een 'eerste foto' hoort ook een 'laatste foto', maar die kan er pas komen als het café definitief tegen de vlakte gaat. Dat

kan nog even duren heb ik begrepen. Intussen worden er zelfs - zolang het nog kan - nieuwe feestjes in het opgegeven pand gevierd. Voorlopig heb ik daarom mijn oog laten vallen op een foto van de voorgevel waarop het feest wordt aangekondigd (fotograaf dezelfde Theo Verhaar). De stoelen staan op de tafels, zoals dat hoort bij een café na sluitingstijd. Kan een dorp zonder café? Nee! Maar gelukkig hebben we straks het Dorpshuis nog en de Roac-kantine. En die mooie eerste foto als herinnering...



De ansichtkaart uit 1903. Wie weet meer over de foto van de voorkant?



De Elfstedentocht van 8 januari 1963.

HERINNERINGEN

De strenge winter van 1962-1963

Wim van der Hulst

Op de een of andere manier zal deze winter - die feitelijk begon in de laatste week van 1962 - een bijzondere herinnering blijven. Met ogenschijnlijk een zacht voortraject. Mijn vader wees mij erop dat dit wel eens een strenge winter zou kunnen worden. Hij had er een voorgevoel van.

Ik was als 14-jarige begonnen enkele notities te maken en verzamelde knipsels uit de toenmalige Leidsche Courant. Zoals temperaturen en gebeurtenissen van alle dag met betrekking tot de winter. Dikke ijsbloemen vormden zich op de ruiten omdat de kachels toen erg 'pleksgewijs' verwarmden. Ik sliep met mijn broer op de achterzolder boven het vee. Op de dekens vormden zich 's nachts kleine ijskristallen. Mensen kwamen ons achter in de Zevenhuizen Nieuwjaar wensen, niet wetende dat de situatie op de weg zo snel veranderde. De bochtige weg opdraaiend raakten ze vast in de sneeuw die eerst in kleine, dan weer in grote vlokken zich vanuit het oosten neervlieden achter de verschillende objecten. De eerste sneeuwduintjes en -duinen verschenen. Die werden later door de rovende oostenwind verplaatst naar de luwe plekken achter bomen, hagen, boerderijen en huizen. Tijdens de hevige koude groeide het ijs in meren, sloten en vaarten in rap tempo aan. Door de sneeuw kon men geen verschil tussen land en water meer zien en soms geen hand voor ogen. Een uniek landschap ontstond met prachtige witbesneeuwde bomen en struiken.

Al snel kwamen de ongemakken. De aan- en afvoer kon niet meer op de gebruikelijke wijze plaatsvinden. De melk van de koeien, die toen nog in melkbussen werd afgevoerd, moest nu door de boeren zelf naar de openbare weg gebracht worden. De boeren pakten dit gezamenlijk op. Met

tractor en bandenwagen, sneeuwploeg ervoor bestaande uit buurmannen die de weg begaanbaar maakten. Werk voor een halve dag. Een km heen en terug. Al snel wordt het ook erg lastig om het vee in de soms kleine stalletjes van drinkwater te voorzien. Voor elke boerderij werd met de bijl een plek in het water opgehouden (wak) om het vee te voorzien van water en eventuele branden te blussen. Waterleidingen bevroren door de ijzige wind. Soms ging het 's nachts weer hard sneeuwen en lag het hele erf 's morgens weer vol verse sneeuw.

De ijsgroei was enorm. Men kon wel dra over de Kagerplassen lopen, fietsen, schaatsen of met de auto rijden. Enkele grote vlakken woeien schoon, andere delen liepen vol met sneeuw. Geweldige foto's werden gemaakt. Een tweetal pony's, die na wij later hoorden vanuit Sassenheim over de plas waren gekomen, stonden het hooi uit de hooiberg te plukken. Ze hadden goede trek. Het voer dat in kruiwagens naar het vee werd gebracht (natte bietenpulp, aardappelmoes, bierborstel) werd de dag ervoor in de koeienstal gezet om te ontdooien in de eigen warmte van de stal.



Een vrolijk winters tafereeltje op de Kop- of Kleipoel. Aan de teugels van de slee eigenaar Piet Rotteveel jr., links met de pet op Piet Rotteveel sr. De man met de klompen is vermoedelijk Ares Bisschop. Het paard is versierd met pluim en singel ter gelegenheid van een wedstrijd.



Auto's reden op het ijs bij de Kaagsociëteit.

De mensen komen bijna de deur niet meer uit, vooral 's avonds niet. Reserves worden opgemaakt. Klinkt gek, maar er werd veel gebruik gemaakt van eigen groenten uit de vriezer of gewekte groenten. Aardappels uit de ped in de groentetuin. De kruidenier-aan-de-deur kwam voor meerdere dagen horen en bezorgen. Per dag werd bekeken of kinderen naar school konden. Meestal ging men gezamenlijk lopen. Zo mogelijk schuin door de polder. Ik ging gewoonlijk met drie vrienden, Piet Bisschop, Johan van der Geest en Jan van der Hulst, naar de lagere landbouwschool in Zoeterwoude-Rijndijk, tegenover de tegenwoordige Heineken-fabriek. Met ons viere fietsten we vanuit Oud Ade, via de toen nog bestrate parallelweg richting Hoogmade, via de Hoogmadeseweg naar Leiderdorp, over de oude brug, de Bruggestraat, over de Hoge Rijndijk naar school. Door de haag die beschutting gaf langs de parallelweg en de opgewaaide sneeuw, ontstonden aan beide zijden metershoge sneeuwduinen. Oude Dammes van der Poel wilde met zijn oude tractortje met sneeuwruimer in actie komen maar was niet opgewassen tegen dit natuurgeweld. Shovels zijn dagenlang bezig geweest om ons sneeuwtraject vrij te schuiven.

Ook na de winter kwam men nog vaak voor verrassingen te staan. Bij het graven in de grond bleek de hal wel 90 cm in de grond aanwezig te zijn. Veel waterleidingen gingen lekken toen ze ontdooiden. Boven de grond maar ook onder de grond. Vooral wanneer ze onvoldoende diep lagen. Het drijfijis zorgde vooral in grote wateren voor belemmering voor de scheepvaart. Het werd vaak door de wind een kant op gedreven, wat grote schade aan dijken en havens aanrichtte.

De winter van 1962-1963 was er een om U tegen te zeggen. Een natuurgeweld van ongeveer 57 dagen dat er ineens was en weer heel langzaam wegsmolte. Met veel ongemakken voor personen en bedrijven en waarin de economie met flinke kosten werd opgezadeld.

Uit mijn notitieboek

8 januari 1963. Elfstedentocht. Een zeer barre tocht. Een ijzige blauwe poolwereld. De snijden- de felle wind op kop. Verraderlijk slecht ijs en wolken stuifsnieuw bemoeilijkt de 200 km. lange tocht waarin ieder zijn eigen strijd streed. Onbetwiste winnaar werd Reinier Paping. Joop Duivenvoorde heeft hem uitgereden, is vervolgens naar het ziekenhuis gebracht. Piet van der Poel hebben ze bij Franeker opgepikt. Piet van Zeil reed 135 km. Wedstrijddrijders: gestart 577, geklasseerd 57.

Toerrijders: gestart 10.096, gefinisht 72. De bitterste erfstedentocht sinds mensenheugenis. Winnaar Reinier Paping finisht om 16.30 uur met een voorsprong van 21 min. op nr. 2. De eindstreep op de Groote Wielen bij Leeuwarden. Hij heeft er op één minuut na elf uur totaal over geworsteld.

6 februari. Met 3 ijsbrekers geprobeerd ijs te breken in de ringvaart. 24 uur, 150 meter. De huizen beginnen te scheuren en men was bang voor het aquaduct en de dijken van de Haarlemmermeer.

7 februari. Grote arretikkerwedstrijd voor Kaagdor op de Kagerplassen. Met meer dan 20 prachtig versierde aanspanningen. De wedstrijd werd georganiseerd door de Kaagse ijsclub die hun jubileum vierde. Vele bezoekers overal vandaan gaven acte de presence. Ik had school en ging zo snel mogelijk uit school met mijn vrienden erop af. Heb dit later nooit meer gezien. Geweldig en apart.

17 februari. Een groot gebouw van C&A gaat in vlammen op.

18 februari. Aanhoudende vorst. Rijnlands gemaal in Katwijk gaat malen. Ijs minder betrouwbaar geworden.

19 februari. Wordt weer strengere vorst verwacht.

20 februari. Autorit van 130 km. op het IJsselmeer. 2500 automobilisten op het ijs. Geen weersverandering.

22 februari. Zeer strenge vorst. Plm -13 gr.

24 februari. In Eelde -19 gr.

28 februari. Ameland wordt nog steeds door de lucht bevoorrad. Veerdienst gestremd.

1 maart. Gedeelte van de Kagerplassen wordt sneeuwvrij gemaakt en afgezet met strobaleen voor een autocross op het ijs.

2 maart. Op de ronde crossbaan wordt een autocross georganiseerd met 21 auto's door IJclub

UIT MIJN NOTITIEBOEK



Ijsvermaak voor de boerderij van de familie Jan van der Hulst, Boekhorsterweg 21 te Oud Ade. Jo van der Hulst schenkt chocolademelk voor de kinderen en buurkinderen.

Kagermeer en autocrossvereniging Aalsmeer op de Kagerplassen. Winnaars: 1. J. v. Masbergen. 2. De Gier uit Nieuw-Vennep en 3. J. v.d. Velden. Afvalrace: 1. Van Leeuwen uit Aalsmeer, 2. Jan Hoogenboom uit Rijpwetering en 3. Van Veen. Wederom een grote publiekstrekker. Op zondag maakten de luxe wagens gebruik van de baan wat echter niet zonder schade verliep want het ijs was best wel glad. Winter op zijn koudst in 250 jaar. Gem. temp. 0,3 gr. Het heeft 77 van de 90 dagen gevoren. 40 ijsdagen. We hebben 256 uur zon gehad. De neerslag bestond uit sneeuw. Het was de droogste winter sinds 1948-1949 met 37 sneeuwdagen.

3 maart. Heb met vele anderen de Merentocht gereden. 40 km.

Sjoukje Dijkstra voor de tweede keer Wereldkampioen kunstrijs op de schaats.

5 maart. Ameland nog steeds geïsoleerd. De sneeuw op het land is weg. De kieviten lijken dit jaar vroeger te zijn volgens de L.C. bij Noordwijk op 3 maart. In 1962 op 8 maart en 1961 op 11 maart.

6 maart. De dooi heeft zijn intrede gedaan. Bij ons heeft het eerste schaap gelamd. 2 zwarte lammeren. Het ijs wordt zeer gevaarlijk. Gemalen draaien op volle toeren.

7 maart. Winkel V&D afgebrand in Leiden aan de Herengracht. Er staat nu ook veel dooiwater op het land.

9 maart. Onbestendig weer. Ijsbreker in omgeving van Leiden. In heel Zuid-Holland zal men met het vrijmaken van de vaarwegen beginnen. Vanuit Rotterdam zal de ijsbreker Marco voorbij Leiden doorbreken via de Zijl naar de Kagerplassen. Eveneens zullen ook de Warmonder Leede, de Koppoel en de Haarlemmer Ringvaart worden gebroken. Voorts zal de Rijn van Alphen via Leiden naar Katwijk gebroken worden.

10 maart. Harde wind met buien. Een ijszeiler door het ijs gezakt. Man gered.

11 maart. De ijslaag van de Kaag vannacht gebroken. Ameland weer per boot bereikbaar.

13 maart. Regen in de avond tijdelijk in sneeuw overgaand. Ijsbreker Marco heeft het ijs gebroken vanuit Rijpwetering, langs de Kever naar Leiden.

16 maart. Eerste zeilboot weer op de plas. De vorst kostte de bouwwereld f 200.000,-- Schade aan de wegen 20 miljoen gulden.

18 maart. Kievit legt eerste ei in Overijsel.

19 maart. De ondergrond is nog steeds bevroren, de zgn. hal.

20 maart. IJsselmeer nog onbevaarbaar door zware ijsgang (veel schotsen). Uit de statistieken blijkt dat de winter van 1963 die van 1947 heeft overtroffen. Wat de duur van de stremming betreft. In januari 1947 werd de hefbrug nog 516 maal gelicht voor het doorlaten van 848 vaartuigen en het was op 29 januari dat het scheepvaartverkeer stil kwam te liggen tot 15 maart 1947. In die maand in 1963 werd de brug slechts 2x geopend. Deze was nodig voor het doorlaten van de ijsbreker die een vaargeul moest maken voor een vaartuig uit Alphen a/d Rijn. Om hem naar Rotterdam te begeleiden.

21 maart. Eerste dag van de lente.



Een Volkswagen rijdt over het ijs van de Ringvaart langs de Meerbrug bij Nieuwe Wetering. Daarachter twee ijszeilers. De eerste was de Maartje, de tweede heette Het snelle hert. Eigenaar was Rob van Asten. Voor f 2,50 gulden werd de brug geopend. Ze waren op weg naar de ijszeilwedstrijden op het Braassemmermeer.

Gemene koude wind. Lichte sneeuwval verwacht. De hal is bijna uit de grond. Dooiwater begint in de grond te zakken. Aanhoudend koud weer.

23 maart. Felle brand in Burgsteeg Leiden. Bracht 10 bewoners in ernstig gevaar.

Nog veel ijs op het IJsselmeer. Pakijs en drijfjts maakt de vaart op hier gelegen havens onmogelijk. Waar blijft de lente toch?

26 maart. Eerste Crocussen beginnen te bloeien. Tulpen en Narcissen komen net op.

28 maart. De Keukenhof wordt vandaag geopend. In januari en februari zijn bijna 8.000 woningen minder gebouwd. Aprilletje zoet heeft ook wel een witte hoed.

4 april. In Noord Scharwoude heeft de aangevoerde kool een topprijs van f 100,-- voor 100 kg. kool.

5 april. Ligusterhagen zijn nog dor. Wilgen lopen iets uit.

6 april. Vrij zonnige periode met schrale oostenwind. Het land droogt snel op. De 12 witte schapen van veehouder A. de Boer uit Terzool in Friesland hebben deze dagen 22 zwarte lammeren geworpen. Wit en zwart dartelen lustig dooreen als een levend bewijs dat er onder de dieren in het 'heitelen' geen rassenprobleem bestaat en de lente werkelijk in het land is.

10 april. Nu pas wordt het winterdek van de bollen gehaald. Het wordt een laat, heel laat bolbloemenjaar. Veel vaste planten en heesters zijn danig beschadigd door de vorst. Vele heesters die aanvankelijk uitliepen gingen later toch dood. Bij ons thuis zijn ondanks dat we de ligusterhagen afknipten, deze toch gerooid omdat er geen leven meer was. Er kwam geen bloemencorso op 27 april. Te weinig bloemen beschikbaar.

12 april. Eerste zwaluw gezien.

30 april. Vee in de weide gedaan.

Over kaas maken en kaasmerken

Geert-Jan van Beek

In Suetan, het kwartaalblad van onze zusterstichting Oud Zoeterwoude, lazten we een interessant artikel over kaasmerken van de hand van Jan van Gent. We kregen toestemming om het artikel te gebruiken voor onze eigen Alkmadders.

In onze gemeente Kaag en Braassem wonen nog steeds veel zelfkazende boeren, of eigenlijk moet je boerinnen zeggen, want vanouds was het veelal het werk van de boerin om kaas te maken. En dat is nog steeds zo. Deze kaas wordt vaak rechtstreeks verkocht vanuit huis aan de consument, maar ook door de Veense kaaswinkel **De Kaaswereld**, die in 2018 vereerd werd met de beoordeling **Beste Boerenkaasspecialist 2018-2019 van Nederland**.

De bezoekers van ons Museum Oud Alkemade weten ook altijd weer de kaasmakerij te vinden, waar het aloude maken van kaas geïllustreerd wordt aan de hand van teksten, foto's en vele voorwerpen, die betrekking hebben op het ambachtelijk kaas maken op de boerderij. In dit artikel besteden we aandacht aan de geschiedenis van het maken van kaas door de eeuwen heen. Daarnaast laten we zien hoe de kwaliteit van de gemaakte kaas sterk verbeterd werd door de ontwikkeling van het kaasmerk.

De geschiedenis van het kaas maken

Mensen maken al heel lang kaas. Waarschijnlijk ontdekten nomaden zo'n zesduizend jaar geleden bij toeval hoe van melk kaas gemaakt kon worden. Melk werd in

die tijd namelijk vaak bewaard in kalvermagen en op reis schudde deze melk heen en weer in de maag. Van nature bevat de maagwand van een kalf enzymen die de zure melk tijdens de reis veranderde in een vaste vorm, de wrongel, en een vloeibaar gedeelte, de wei. En zo kreeg je onderweg een zuivelproduct dat je kon bewaren én eten natuurlijk! Pas later werd ontdekt dat de benodigde stof om kaas te maken gewonnen kon worden uit de lebmaag van een kalf. Deze stof werd stremsel genoemd. Na het onderzoeken van gevonden aardewerk potjes uit 800 v.Chr. bleek dat die het bewijs vormden voor het maken van kaas in Nederland. De potjes waren namelijk voorzien van gaatjes, waarin de wrongel uitlekte en kon drogen. Uit Romeinse geschriften weten we dat in het toenmalige Nederland ook al kaas werd gegeten.

Nederlandse kaas in de middeleeuwen

In de Middeleeuwen begon de productie van kaas in Nederland pas echt op gang te komen. Vooral de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Friesland waren door de natte bodem het meest geschikt voor het houden van koeien en daarmee voor het maken van kaas. Boeren die in deze provincies woonden specialiseerden zichzelf in het maken van kaas.

Sommige steden verkregen weegrechten en hadden een waaghuis (waar men de kaas woog). In de buurt van een waaghuis ontstond dan ook vaak een kaasmarkt. Met weegrechten vergrootte een stad dus haar aanzien. Edam verkreeg haar weegrechten bijvoorbeeld in 1576 van Willem van Oranje. Bovendien ontwikkelden Nederlandse kaasmakers goed houdbare varianten, wat de kaas ideaal maakte voor de export. Deze kazen werden bijvoorbeeld naar Duitsland of over zee naar het Middellandse Zeegebied vervoerd.

Tijdens de Gouden Eeuw ging de kaasexport aanzienlijk omhoog. Nederland kreeg hierdoor de naam een kaasland te zijn. Kaasdragers in Alkmaar verzamelden zich in 1593 in een gilde. Gouda kaas en Edammer kaas zijn desondanks de twee bekendste Nederlandse soorten, die uiteindelijk wereldwijd zijn verspreid.

Leidse kaas

De uit onze omgeving bekende Leidse kaas wordt gemaakt van afgeroomde melk en op smaak gebracht met komijnzaad. De room van de melk wordt gekarnd en van deze gekarnde room wordt roomboter gemaakt.

Vanwege het lage vetgehalte was Leidse kaas uitermate geschikt om mee te nemen op lange reizen. Op de schepen van de VOC (Verenigde Oost-Indische Compagnie, 1602-1800) ging de Leidse kaas mee als ruilmiddel en als bron van eiwit voor de bemanning. Het kwam prima uit dat de kaas zo mager was en je hem lang kon bewaren. Een Goudse kaas zou bij tropische



Een speciaal kaasmerk voor De Kaaswereld. Een inkijkje in de kaasmakerij van ons Museum Oud Alkemade.



Een afbeelding van Café de Vergulde Vos in Rijpwetering. De foto is van vóór 1900. Het huidige gebouw stamt uit de eerste helft van de negentiende eeuw. Het is een rechthoekig boerenhuis en op het bord met de vergulde vos staat als jaartal 1615 vermeld. Ook op een oude kaart van het Hoogheemraadschap van Rijnland wordt het pand in 1615 op de huidige locatie gesitueerd. In de Vergulde Vos waren een herberg en het rechthuis van de Ambachtsheer van Warmond (die ook Heer van Alkemade was) gevestigd. Maar ook was er de plaatselijke waag, waar bijvoorbeeld kaas en andere handel werden gewogen voor vervoer per schip. In het plafond moet nog steeds de haak te zien zijn waar de weegschaal aan gehangen heeft. Schepen konden gemakkelijk bij de Vergulde Vos aanleggen en ook de route voor voetgangers vanuit Nieuwe Wetering, Oude Wetering en Roelofarendsveen naar Leiden kwam via de Langeweg bij De Vergulde Vos uit. Een strategisch punt dus om een waag te vestigen. (ARCHIEF STICHTING OUD ALKEMADE)



Jo van der Hulst-van der Geest aan het werk in de kaasmakerij. Hier legt ze de kazen in het pekelbad. Het zoute water zorgde ervoor dat de kazen een harde korst kregen. De kaasmerken zijn al zichtbaar. Jo was een van de vele boerinnen in onze regio die zich toediepen op het maken van kaas. Vaak was er op de boerderij een duidelijke taakverdeling, waarbij de man de bedrijfsvoering verzorgde en de vrouw zich richtte op het huishouden, het gezin en het kaas maken. Uiteraard hielpen ze elkaar waar nodig. (FOTO FAMILIE VAN DER HULST)

temperaturen onder zijn eigen gewicht uitzakken. Maar de Leidse ging niet zwellen of smelten, zelfs op de terugweg was hij nog prima te eten. Die Leidse kaas was dus een droge, magere kaas. Hoe langer die rijpte, des te lekkerder hij werd. En omdat we in de 17e eeuw een zeevarende natie waren werd ook de Leidse kaas over de hele wereld verspreid.

Kaasboerderij Van der Hulst

Tegenwoordig zijn er in onze regio niet zo heel veel boerderijen meer waar kaas gemaakt wordt, maar in het verleden was dat heel anders omdat de productie van kaas vaak een welkome bijverdienste was. Fabriekskaas wordt pas sinds het einde van de 19e eeuw gemaakt. Voor die tijd bestond er alleen boerenkaas.

Een van die vele kaasboerderijen was die van de familie Van der Hulst in Oud Ade, waar tot 1984 kaas werd gemaakt. Vanaf het begin is er door opeenvolgende ge-



De boerderij van de familie Van der Hulst, gelegen aan de Boekhorsterweg 21 in Oud Ade, waar tot 1984 kaas werd gemaakt. Tegenwoordig is hier camping Spijkerboor gevestigd. De boerderij is gebouwd in 1868 en is een ontwerp van architect Herman Jan van den Brink, die ook verantwoordelijk was voor de herbouw van de St. Bavokerk in Oud Ade, eveneens in 1868. De opdrachtgever was een van de voorouders van de familie van der Hulst, Johannes Vink (1813-1871). Deze had door zijn lidmaatschap van het kerkbestuur van de St. Bavo in de gesprekken over de nieuwe kerk Van den Brink leren kennen.

(FOTO FAMILIE VAN DER HULST)



Gevelsteen boven de ingang van het voormalige Rijkszuivelstation in de Vreewijkstraat in Leiden.

neraties op deze boerderij Leidse kaas en roomboter gemaakt. De laatsten waren Jan van der Hulst en Jo van der Hulst-van der Geest, die zich dertig jaar aan het kaas maken hebben gewijd.

Dat de productie van kaas serieus werd genomen, bleek uit de regels die plaatselijke en regionale overheden opstelden met betrekking tot de kwaliteit van de kazen. Een voorbeeld is het Noord-Hollandse 'Placaat raakende het vervalschen van de Soetemelk en Kaas daarvan gemaakt'. Volgens dit 'placaat' moest magere kaas een platte vorm hebben en zonder het merkteken H.K. was het niets waard. Dit merkteken stond voor 'hobbekaas' en was de aandui-

ding voor kaas gemaakt van afgeroomde melk.

Wat ging aan het kaasmerk vooraf?

Met de grote landbouwcrisis in de tweede helft van de 19^e eeuw, veroorzaakt door grote import van goedkopere graanproducten uit Amerika, schakelde de Nederlands landbouw over op het telen van kool en suikerbieten, of men schakelde over op de fruitteelt. Het meeste bouwland werd echter weiland en zo werd Nederland overwegend veeteeltgebied. Door de grote toename hiervan ontstond in Nederland een overproductie, waardoor de prijzen

van vlees- en zuivelproducten drastisch naar beneden gingen. De concurrentie was moordend en de kwaliteit van de aangeleverde boter en kaas was niet stabiel genoeg om de concurrentie aan te gaan met de kwaliteitsproducten uit bijvoorbeeld Denemarken en Normandië. Het waren niet alleen de boeren die problemen hadden bij de juiste bereiding van hun zuivelproducten, want daar kwam nog bij dat vooral de handelaren op grote schaal de producten vervalsten door goedkope producten te mengen met roomboter.

Gelukkig werd in het begin van de 20^e eeuw door de regering ingegrepen met het instellen van een 'Rijkszuivelstation', dat werd gevestigd in de Vreewijkstraat in Leiden.

Het Rijkskaasmerk werd in 1913 wettelijk verplicht. De boeren onderwierpen zichzelf aan regels met de bijbehorende controles van onafhankelijke laboratoria. Zo ontstond het Rijksbotermerk in 1905 en het Rijkskaasmerk in 1911 als kwaliteitsmerk. Hierdoor werd het vertrouwen in de Nederlandse zuivelproducten op de Europese markt versterkt.

In eerste instantie werd het Rijkskaasmerk gemaakt en afgegeven door het Rijkszuivelstation. Na een aantal jaren werden deze werkzaamheden overgedragen aan de vereniging 'Het Kaasmerk' te Leiden, die werd opgericht op 6 januari 1920. De vereniging was een coöperatie van de vijf kaascontrolestations in het land en had als doel het aanmaken van door de Rijks-overheid goedgekeurde kaasmerken.

Het zoeken naar het juiste kaasmerk

De kaascontrolestations zagen in dat een kaasmerk op de buitenkant van de kaas geen zin had, want daardoor zou vervanging - of liever vervalsing - van het aangebrachte kaasmerk mogelijk zijn. Er werd besloten om te onderzoeken hoe de kaas onder de korst kon worden gemerkt. Zij kwamen uit bij een prikmerk in de vorm van één V (voor Volvet) met een zeshoek van punten. De ontstane gaatjes werden gevuld met het in inkt gedoopte prikmerk. Het systeem had een nadeel, want op de nog weke kaas ging de inkt vaak uitlopen, hetgeen geen fraai gezicht was. En bovendien kwam het de smaak en kwaliteit niet ten goede. Om deze reden werd er gezocht naar een andere vorm en techniek. In Zuid-Holland werd tot 1910



Het eindproduct afkomstig uit de kaasmakerij van de familie Van der Hulst. Echte Boeren Leidse met de twee sleutels als kaasmerk. (FOTO FAMILIE VAN DER HULST).



Gebouw van de Rijkskaasmerkfabriek van 1927, gelegen aan de Roomburgerweg 3 te Leiden.

een opdrukmerk met de letters KCZH (Kaascontrolestation Zuid-Holland) gebruikt. Dit gebeurde in de vorm van een metaalplaatje dat op de kaas werd geperst, maar omdat het merk kon worden nageemaakt was het fraudegevoelig. Van 1910 tot 1914 kwam hiervoor een opvolger in een combinatie opdrukmerk en prikmerk met de tekst van 'Rykscontrole'.

In Friesland was er vanaf 1911 een eigen kaasmerk in gebruik. Het was een zwart gekleurd caseïneplaatje waarin letters en nummers waren uitgeperst. Het kaasmerk werd op de nog weke kaas aangebracht en onder de kaaspers gelegd. Hierdoor hechtte het kaasmerk aan de kaas en was het niet meer te verwijderen zonder de kaas te beschadigen.

Het was een veelbelovende richting voor het kaasmerk en overall in het land gingen men aan de slag met caseïne als basis voor een veilig kaasmerk. Het was de directeur van het Rijkszuivelstation in Leiden, Dr. Van Sillevoldt, die in 1913 met een eigen ontwerp van het kaasmerk kwam.

Het was transparant uitgevoerd, met in spiegelschrift op de achterzijde de gegevens van de kaas en de kaasmaker. Hierdoor waren de gegevens onder de korst goed leesbaar, waardoor het direct tot Rijkskaasmerk werd uitgeroepen. Voor de goede hechting van het kaasmerk op de verse kaaswringel was deze voorzien van perforaties.

De fabricage van het kaasmerk onderzocht in het begin vele kinderziekten. Zoals de droging van de drukinkt, de

blaarvorming op de kazen en soms schimmelvorming rondom het kaasmerk. Het procedé werd geperfectioneerd met drogingsovens, de juiste inkt en een verbeterd perforatiestempel. Zo ontstond in 1918 een bevredigend kaasmerk dat door de vele kaascontrolestations in het land werd gebruikt om te voldoen aan de in 1911 aangenomen Kaasmerkenwet.

Vereniging 'Het Kaasmerk'

Ondanks de grote rivaliteit tussen de landelijke kaascontrolestations, kwam men tot de conclusie dat een gezamenlijke fabricage van het kaasmerk een voordeliger optie was. In 1920 werd daarom de Vereniging 'Het Kaasmerk' opgericht. Door de verenigingsvorm hadden de deelnemende kaascontrolestations de garantie dat ze allemaal evenveel te beslissen hadden.

Rond de oprichting van de Vereniging 'Het Kaasmerk' werd in september 1919 een deel van Drukkerij Sijthoff aan de Douzastraat in Leiden gehuurd om alvast een productieruimte in te richten. Na de formele oprichting van de vereniging op 6 januari 1920 werd in februari van dat jaar de productie van het kaasmerk in het Rijkszuivelstation in de Vreewijkstraat overgenomen.

Door de snelle groei keek men uit naar een eigen productieruimte en deze werd in 1927 gerealiseerd. In Leiden verscheen een gebouw naar een ontwerp van de Friese architect Geert Stapenséa, die zich hier liet beïnvloeden door 'Het Nieuwe

Bouwen'. De blokvormige bouwblokken geven het gebouw een allure die vergelijkbaar is met die van het stadhuis van Hilversum (van architect Willem Dudok). De schoonheid van het gebouw straalt rust uit, wat ten goede komt aan de productie van de kaasmerken.

Een eigen merk

Het Boerenkaasmerk in een speciale tonnetjesvorm benadrukt vooral de echtheid van de boerenkaas. Alleen kaas die op de boerderij is gemaakt volgens de eeuwenoude traditie mag de naam 'Boerenkaas' dragen. Deze naam is beschermd in Europa, daarom mag fabriekskaas nooit de naam 'Boerenkaas' gebruiken. Bij de traditionele kaasbereiding op de boerderij gaat men uit van de rauwe melk van de koeien. Hierdoor heeft elke kaas zijn eigen smaak, dit komt doordat de samenstelling van de melk wisselt, per seizoen en per kaasboerderij.

Ook is het mogelijk een eigen kaasmerk te laten maken bij Het Kaasmerk, maar er is wel een afname van 10.000 stuks nodig om tot een redelijke prijs van de merken te komen.



Een speciaal kaasmerk voor ambachtelijk gemaakte boerenkaas.

BRONNEN:

- J. VAN GENT, 'EEN SPECIAAL KAASMERK', SUETAN, KWARTAALBLAD VAN DE STICHTING OUD ZOETERWOUDE, MAART 2018.
- COCK KARSEN: HISTORIE VAN DE KAAS- EN BOTERBEREIDING IN DE RIJNSTREEK, UITGAVE STICHTING KAASMUSEUM BODEGRAVEN.
- HANS-PAUL ANDRIESSEN, HISTORISCHE VOC-KAAS OP STERVEN NA DOOD, AD, 29-11-2017.
- INTERNET: NEDERLAND ALS KAASLAND.
- ARCHIEF STICHTING OUD ALKEMADE.
- FAMILIE VAN DER HULST.

"De liefde voor het vak is het belangrijkste"

Dick van der Meer

Misschien is er geen sector in onze maatschappij die in de laatste decennia aan zoveel veranderingen onderhevig is geweest als het onderwijs en al die veranderingen hebben niet altijd positief uitgekapt. Docenten voeren actie. Zij willen meer waardering en ervaren een te hoge werkdruk. Dat het beroep van leerkracht vroeger toch zeer gewaardeerd werd horen we van onze gasten aan de verhalentafel.

Flip Keulemans, Aad de Vriend en Kees Meeuwissen hebben jarenlang voor de klas gestaan op een basisschool en zijn inmiddels al een tijd gepensioneerd. Eric Rietbroek staat nog steeds voor de klas en wel op De Roelevaer.

Opleiding

Onderwijzer word je niet zomaar. Wat heeft onze gasten bewogen om voor dit beroep te kiezen? Een inspirerende leerkracht in de eigen lagere schooltijd bleek vaak een goede reden om voor het onderwijs te kiezen. Bij Aad de Vriend, die werkzaam was op de Jozefschool en later op De Kinderbrug in Rijpwetering, lag dat nog wat dichterbij. Zijn vader was namelijk onderwijzer en Aad heeft twee jaar bij hem in de klas gezeten.

Als vooropleiding werd de mulo gedaan en als men daarna naar de kweekschool ging moest er nog een extra reken- en taaltoets worden gedaan. De kweekschool was de opleiding voor leerkracht op de lagere school en was vroeger een waar mannenbolwerk. Vrouwen volgden meestal een aparte opleiding tot kleuterleidster.

Op de katholieke kweekscholen werd er vaak les gegeven door broeders. De lessen waren theoretisch en klassikaal. Aan

stgelopen werd in die tijd nog niet gedaan, dus de onderwijzers in spé zouden pas met het echte lesgeven te maken krijgen als ze aan het werk gingen.

Voor de klas

Er is een grote overeenkomst met de tijd dat onze tafelgasten aan het werk gingen, begin jaren zestig, en de tegenwoordige tijd. Er was namelijk een groot tekort aan onderwijzers. Zo stond Aad de Vriend al tijdens zijn opleiding af en toe voor de klas om in te vallen. Zijn militaire dienst heeft hij dan ook niet afgemaakt, omdat hij voor de klas veel harder nodig was. Niet dat men dan zomaar werd aangenomen, want het schoolbestuur met daarin meneer pastoor moest wel zeker weten dat men met een keurige en vooral katholieke jongeman van doen had. Daarom ondervond Eric Rietbroek, als keurige katholieke jongeling, nogal wat weerstand tegen zijn aanstelling door me-

neer pastoor, omdat hij één jaar van zijn opleiding op een christelijke kweekschool had vertoefd.

De overgang van de lesbanken op de kweekschool naar voor de klas staan was niet zo groot als je misschien zou verwachten. Toen onze jonge onderwijzers aan de slag gingen was het onderwijs op de lagere scholen nog zeer klassikaal. Er werd uitleg gegeven, de kinderen werden aan het werk gezet en de meester kon dan gerust even een sigaretje opsteken. De kinderen hadden ook direct ontslag voor de nog jonge meester en deze kon dan ook zonder al te veel problemen aan een grote groep kinderen lesgeven. Zo had de eerste klas van Flip Keulemans 47 kinderen.

Natuurlijk komt er nog wel wat meer bij kijken dan reken- en taalles geven als je het als leraar zolang weet uit te houden in het onderwijs. Je moet van kinderen houden en het een uitdaging vinden om

De klas met jongens van de geboortejaren 1948/49 met een nog jonge Flip Keulemans:



- | | |
|--------------------------|----------------------|
| 1 Dick Spruit | 2 Paul Akerboom, |
| 3 Jan van der Zwet | 4 Aad van der Meer |
| 5 Jos Loos | 6 Kees Vesseur |
| 7 Herman van Ruiten | 8 Kees van Klink |
| 9 Ger Heemskerk | 10 Peter Bakker |
| 11 Nico van Ruiten | 12 ... Castelein |
| 13 Martien van der Klugt | 14 Hans Volwater |
| 15 Jos Klein | 16 Jan van der Meer |
| 17 Peter van der Kamp | 18 Dick van der Meer |
| 19 Theo Klein | 20 Ton de Koning |
| 21 Kees Olijerhoek | 22 Jos Hogenboom |
| 23 Sjaak Volwater | 24 Eef Rodewijk |
| 25 Wim Hogenboom | 26 Lex Muskens |
| 27 Wil Elstgeest | |

ze wat bij te brengen horen we van onze gasten. Niet alleen door les te geven, want juist door die andere dingen worden zij herinnerd. Veel oud-leerlingen zullen zich nog de verhalen van Cees Meeuwissen en Aad de Vriend herinneren. En uw schrijver weet nog heel goed dat Flip Keulemans - die altijd op de St. Ignatius-school is gebleven - ook zijn trainer was bij het schoolvoetbalteam.

Contact met ouders

Een van de grootste verschillen met het onderwijs van vijftig jaar geleden en nu is wel het contact met de ouders. Toen onze gesprekspartners, zeker de oudsten, met hun onderwijscarrière begonnen, was er nog sprake van een groot respect voor hun beroep. Een schoolmeester werd verondersteld een brede kennis te hebben en werd dus ook al snel voor allerlei functies gevraagd, bijvoorbeeld als secretaris van een vereniging of dirigent van een koor. De schoolmeester stond nog stevig op zijn voetstuk en aan zijn autoriteit werd niet getwijfeld. Er waren zelfs mensen die in het voorbijgaan de hoed voor hem afnamen.

Het contact met de ouders was minder intensief dan tegenwoordig, maar er waren wel huisbezoeken. Een keer per jaar bracht men een bezoekje aan de ouders van de leerlingen van de klas. Dat gebeurde dan in de avond en op afspraak. Met drie bezoekjes op een avond kon dat nog wel eens laat worden, zeker als bij het laatste adres ook nog een borreltje werd gedronken.

Over de cijfers op het rapport was eigenlijk nooit enige discussie met de ouders. Drie keer per jaar kreeg een kind het rapport mee naar huis met een opmerking erbij van de meester. Het kwam ondertekend terug en dat was het dan. Ook eventueel uitgedeelde straffen werden door de ouders geaccepteerd. "Het zal wel

verdiend zijn" was de gedachte. "Als-ie vervelend is, geef je hem maar een klap voor zijn harses" werd ook nog el eens gehoord, maar dat werd door onze leerkrachten nooit nodig geacht.

Veranderingen

Er is ongelooflijk veel veranderd in het onderwijs. De leerlingen zijn veel vrijer, de ouders assertiever en er is veel meer papierwerk.

De veranderingen zijn voor een deel heel geleidelijk gegaan, maar er waren wel een paar wetswijzigingen die dit versneld hebben. De invoering van de Mammoetwet wordt genoemd, waarbij kleuterschool en lagere school voortaan samen de basisschool vormden. Later was daar ook de wet 'Samen naar School' waarbij ook leerlingen met een achterstand in hun ontwikkeling een plaats in het reguliere basisonderwijs kregen.

Ook is daar de drang van de overheid om steeds meer het werk van de leerkracht te controleren. Waar vroeger de inspecteur maar één keer per jaar langs kwam en dan 'onopvallend' achter in de klas een krant ging zitten lezen, moet er nu voor elke leerling een complete administratie worden bijgehouden, het leerlingvolgsysteem. Een frustratie daarbij is, zo vertelt Eric Rietbroek, dat er met die hele berg van gegevens maar bar weinig wordt gedaan.

Meer vrouwen

Een ontwikkeling die eerst geleidelijk, maar later heel snel ging, is de grote verschuiving van mannelijke naar vrouwelijke leerkrachten in het basisonderwijs. Onze gasten zijn niet toevallig vier heren (de enige dame die we hadden uitgenodigd was helaas ziek). In hun tijd waren de leerkrachten voornamelijk man. De weinige vrouwen die wél de kweekschool hadden gedaan, stopten vaak met werken

als ze gingen trouwen of anders wel als er kinderen kwamen. Dat is inmiddels helemaal veranderd en zo is Eric nu de enige man in het team op zijn school.

Een andere grote verandering is de komst van de computer geweest. Flip Keulemans heeft nog net meegemaakt dat de eerste computer met een geheugen van 20 Mb in de school kwam. De laatste jaren zijn computers gemeengoed geworden, gevolgd door de mobiele telefoons.

Al deze ontwikkelingen vragen veel van het aanpassingsvermogen en de liefde voor het vak van de leerkracht.

Die liefde voor het vak is belangrijk vinden onze gasten aan de verhalentafel. Als die er maar is, dan is ook in deze tijd leerkracht zijn nog een prachtig vak. En met wat meer waardering en begrip van de overheid én van de ouders zal het met het onderwijs zeker goed komen.

Mammoetwet van 1968

Van mulo, mms en hbs naar Mavo en Havo: Het Nederlandse onderwijs is in de loop der jaren vaak en veel veranderd. De Mammoetwet van 1968 is hier een bekend voorbeeld van. Kort na de Tweede Wereldoorlog gingen er geluiden op om het Nederlandse onderwijs drastisch te hervormen. Deze plannen liepen echter op niets uit. In de jaren '60 lukte het wel om iets op dit terrein te bereiken. De doelstelling was dat elke leerling zowel een algemene, als een beroepsopleiding zou moeten volgen. Ook moest er meer democratisering in het onderwijs komen en moest het voor iedereen toegankelijk worden om de middelbare school af te ronden.

Mammoetwet

De minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen Jo Cals wist zijn plannen voor onderwijshervormingen uiteindelijk in 1963 door de Eerste en Tweede Kamer te loodsen. Op 1 augustus 1968 trad de wet in werking. Er was echter ook sprake van tegenstand. Zo zei het ARP-kamerlid Anton Roosjen bij de stemming in de Tweede Kamer: "Laat die mammoet maar in het sprookjesleven voortbestaan." Hier dankt de wet haar (bij)naam aan.

Ontstaan Mavo, Havo en VWO

De belangrijkste veranderingen die de wet teweeg bracht, waren het verdwijnen van de huishoudschool en kweekschool (nu de Pabo). De mulo werd omgevormd tot de Mavo en de hbs werd de Havo. Het gymnasium bleef bestaan, naast het nieuwe atheneum binnen het VWO. Omdat het voor leerlingen nu mogelijk was om zelf vakken te kiezen ontstond de term 'pretpakket', voor een vakkenpakket zonder exacte vakken. Ook werd het makkelijker om door te stromen van het ene niveau naar het andere. Verder werd de brugklas ingesteld, een klas met leerlingen van verschillende niveaus, om uit te zoeken wat de capaciteit van de leerlingen was.

Inmiddels is de Mavo opgegaan in het VMBO.

De brugklas is, ondanks het voortbestaan van de naam, al een aantal jaar na de invoering stopgezet, omdat het concept niet werkte. Sinds 1993 is de zogeheten basisvorming ingevoerd.

Bron: Isgeschiedenis.nl



Cees Meeuwissen met groep 5 van de Mariaschool in 2009.



Eric Rietbroek met groep 8 van De Roelevaer in 1999.